

**CIGÁNY
HOLOKAUSZT
KÖZPONT**

ROMA / CIGÁNY
ÉVFORDULÓK
2016

Összeállította: Hegedűs Sándor

Kétszáz éve (1816-ban)

- jelent meg **John Hoyland** Cigányok című könyve, amely bemutatja a romák súlyosan hátrányos megkülönböztetését Nagy-Britanniában, s a cigányokkal való jobb bánásmódot követelt.

Százhetvenöt éve (1841-ben)

- Ipolyságban megszületett **Balogh Mihály** cigányprímás, népzeneész.
- Harkácscon (Gömör vm.) megszületett **Radics Vilmos** cigányprímás.

Százötven éve (1866-ban)

- Megszületett **Toll Jancsi**, az első gordonkás cigányprímás, Nagykállón **id. Sáray Elemér** cigányprímás, Losoncon **Rácz Gyula** cigányprímás, zenekarvezető, Jászalsószentgyörgyön **Farkas B. János** cigány muzsikus.
- Megjelent **Sztojka Ferenc** művének (Ő császári és magyar királyi fensége József főherceg magyar és cigány nyelvű gyökszótára. Románé álvá. Iskolai és utazási használatra) első kiadása.

Százhuszonöt éve (1891-ben)

- Meghalt a szerb vándorcigány költő, **Gina Ranjicic**, aki kétszázötven cigány nyelvű verset hagyott maga után, melyek német fordításban jelentek meg.
- **Schabinszky László** fotográfus elkészítette a Miskolc környéki vándorcigányokat és sátraikat megőrkítő felvétel-sorozatot.
- **József főherceg** megkezdte cigánytelepítési kísérletét: különböző vármegyékből mintegy 36 cigány családot, összesen 117 személyt telepített le saját alcsúti birtokán.
- Elhunyt **Lonovics László** Csongrád megyei főjegyző, makói birtokos, aki végrendeletében alapítványt tett cigányzenészek számára.
- Megszületett **Mursi Elek** cigányprímás (Debrecen) és **Csóni Bujka János** cigányprímás, nótaszerző (Komárom).

Száz éve (1816-ban)

- Elhunyt **Babári Dezső** kaposvári brácsás, cigányprímás, **Balogh Károly** balassagyarmati, pesti cigányprímás, **Hamza Miska** nagyváradai zenekarvezető, prímás, **Pongrácz Lajos** kolozsvári zenekarvezető, cigányprímás (Rudolf trónörökös házi zenésze) **Bodor Miklós** cigányprímás (Bécsben).

Hetvenöt éve (1941-ben)

- Tiszakeszin megszületett **Horváth Pista** cigány nótaénekes.
- Budapesten meghalt **Lakatos Misi** cigányprímás.
- Romániában betiltották az 1933-ban alakult **Általános Roma Szövetség** működését.

Ötven éve (1966-ban)

- Nagy-Britanniában megalakították a **Cigány Tanácsot** (Gypsy Council), amely ma a Cigány Tanács az Oktatásért, Kultúráért, Jólétért és Polgárjogokért nevet viseli.
- **Bangó Margit** tizenhat évesen jelentkezett a Magyar Rádió tehetségkutató versenyére, amelyen felfedezték. Ezzel kezdődött meg énekesi pályája.
- **Babos Gyula** a magyar jazzélet egyik legismertebb gitárosa alig tizenhét évesen megnyerte a Magyar Rádió jazzversenyét.
- Madridban megszületik **Joaquín Albaicín** spanyolországi cigány (gitano) író, művészettörténész, kritikus, egyetemi adjunktus.
- Budapesten megszületik **Sárközi Vilmos** magyarországi roma festő, grafikus.

Huszonöt éve (1991-ben)

- Elhunyt **Csiki Júlia** balettművész, roma táncpedagógus-koreográfus, a Mátészalkai Cigány Táncegyüttes megalapítója és vezetője.
- A Kossuth Kiadó gondozásában megjelent a Rostás-Farkas György és Karsai Ervin szerkesztette „Cigány-magyar/magyar-cigány” **lovári szótár**.
- Az ELTE Bölcsészettudományi Kar keretén belül megkezdődött a **romológiai oktatás és kutatóprogram**. (Ez volt Magyarországon az első cigánykutatással és a cigány nyelv tanításával foglalkozó felsőoktatási program, amely a kulturális antropológia módszereit és szemléletét alkalmazta.)
- Choli Daróczi József munkájaként lovári nyelven is megjelenik **Máté evangéliumának cigány fordítása**.
- Milena Hübschmanová vezetésével megkezdí működését a prágai Károly Egyetem **Rromani Tanszéke**.
- A Ruhr-vidéki Muelheimben folytatta működését a macedóniai Skopjéből a politikai és a gazdasági helyzet miatt emigrált „**Phralipe**” roma színház.
- Megjelent **Kovács József Hontalan** első verskötete, az Ismeretlen cigányének.
- Budapesten megszületik **ifj. Nagy István**, a Karavan Familia énekese, gitáros, ütőhangszeres előadója.

1. Huszonöt éve a helyi magyar, román, szlovák és német mellett a cigány nemzetiségi szervezetek támogatták elsőként a Ukrajnai Ruszin Szövetség Kárpátalja autonóm státusát sürgető kezdeményezését.
8. Tíz éve elhunyt **dr. Rajczi Péter**, magyar történész, a Baranya Megyei Levéltár tudományos munkatársa, a kisebbségi sorsúak helyzetének javítását szolgáló Lorenzo Cigány Szociális Segítő Alapítvány elnöke.
9. Huszonöt éve tizennyolc cigányszervezet részvételével megalakult a **Roma Parlament**.
10. Hetvenöt éve volt a kettőszázadik magyar hangosfilm, a Kalmár László rendezte „**Dankó Pista**” bemutató vetítése.
18. Tíz éve hunyt el **Pallagi Pál** prímás, a Hagyományok Háza munkatársa.
16. Tíz éve iktatta XVI. Benedek pápa a pápai kápolna lelkészeinek sorába **Bogdán József** cigány születésű vajdasági római katolikus papot, plébánost, költőt. (Ugyanebben az évben Gyulai Endre szeged-csanádi püspök a Szeged-Csanádi Székeskáptalan tiszteletbeli kanonoki címét adományozza neki.)
19. Hetvenöt éve Ausztriában meghalt a felső-magyarországi Főrév községből származó **Dániel István**, akit „a morvaországi cigányok királyaként” emlegettek.
21. Százhuszonöt éve született Budapesten **Rácz Zsigmond** cigányprímás, zenekarvezető, nótaszerző.
24. Tíz éve hunyt el **dr. Reményi Géza** állatorvos, a Budapest VII. kerületi Cigány Kisebbségi Önkormányzat első elnöke.
25. Tíz éve állapította meg a kisebbségi ombudsman, hogy a kerepesi általános iskolában szegregálták a roma gyerekeket.
27. **A NEMZETI SZOCIALIZMUS ÁLDOZATAINAK EMLÉKNAPJA. HOLOKAUSZT NAP EURÓPÁBAN.** (Roman Herzog német szövetségi elnöke által 1996-ban kezdeményezett és az ENSZ által 2005-ben nemzetközivé tett emléknap az *Auschwitz-Birkenau koncentrációs tábor felszabadításának emlékére.*
29. Tíz éve Belgiumban elhunyt **Ján Rusenko** emigráns (cseh)szlovákiai roma aktivista, a Perumos folkegyüttes alapítója, aki a csehszlovákiai bársonyos forradalom első napjaiban a romák nevében, a rendszerváltozást sürgetve szólt a tömeghez.
31. Hetvenöt éve Népszámlást tartottak Magyarországon. Hazánk mai területét tekintve – anyanyelv szerint 18 640, nemzetiség alapján 27 033 cigány lakost írtak össze; részarányuk az ország lakosságából 0,2% volt.
31. Huszonöt éve Hazai kisebbségi szervezetek – közöttük a romák – megalakították a **Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Kerekasztalát**.
31. Tíz éve a manchesteri egyetem (University of Manchester) befejezte a „roma projektet”, az első morfológiai vizsgálatot, amelynek célja az volt, hogy összegyűjtse és összevesse az Európában beszélt összes cigány dialektust.

1. **A CIVIL SZERVEZETEK NAPJA MAGYARORSZÁGON.** (A cigány/roma egyesületek, klubok, mozgalmak, alapítványok napja is! 1998-ban tartották meg először.)
5. **Hetvenöt éve** az Országgyűlésben, a Képviselőház ülésén dr. Forster Gyögy, a Magyar Élet Pártja képviselője interpellációban követelte a **cigányok munkatáborba zárását** és a rájuk vonatkozó statárium kihirdetését. Válaszában Bárczay János földművelési államtitkár ígéretet tett: szorgalmazni fogják a belügyminiszteri intézkedést.
7. **Ötven éve** született **Egri János** dzsesszmuzsikus, nagybőgős, basszusgitáros, a Trio Midnight együttes tagja.
8. **Ötven éve** Plovdivban megszületett **Hriszto Sztoicskov** (Sztójcskov) 1994-es aranylabdás, cigány származású bolgár labdarúgó, edző, szövetségi kapitány, a CSZKA Szófia, az FC Barcelona és a Parma egykori sztárjátékosa.
9. **Öt éve** A román szenátus elutasította azt a **törvénymódosító javaslatot**, amely alapján a roma kisebbség tagjait – a külföldiek nehogy összekeverjék a románokkal – a jövőben **cigányként kellett volna említeni** a hivatalos dokumentumokban.
10. **Százhuszonöt éve** Stockholmban meghalt **Szofia Kovalevszkaja** (eredetileg: Szofia Vasziljevna Krukovszkaja), a Németországban és Svédországban működött cigány származású orosz matematikus, svédországi egyetemi professzor.
11. **Huszonöt éve** Az országgyűlésben Bethlen István, Csapody Miklós és Szauter Rudolf közös önálló indítványában az állampolgárok tulajdonában, az állam által 1949. június 8-a előtt okozott károkról szóló önálló törvény mielőbbi meghozataláért szállt sikra. Szauter Rudolf részletesen szolt a zsidóságot, és **cigányokat ért igazságtalanságokról**.
12. **Ötven éve** Elhunyt **Rácz Béla**, a híres makói brácsás.
12. **Öt éve** Az Országos Cigány Önkormányzat (OCÖI közgyűlése kaposvári kihelyezett ülésén a testület névváltoztatásról döntött: **új neve** Országos Roma Önkormányzat (ORÖ) lett.
13. **Százhuszonöt született Boschan Sándor** magyar költő, novellista, A cigányasszony című verses elbeszélés (1919) szerzője
20. **Ötven éve** született Mátészalkán **Gyügyi Ödön** autodidakta cigány festőművész.
22. **Hetvenöt éve** a Német Birodalomban kitiltották az állami iskolákból a roma és szinti gyermekeket.
23. **Tíz éve** hunyt el a spanyolországi, baszkföldi cigány labdarúgó, **Telmo Zarra** (Telmo Zarraonaindia Montoya), más együttesek mellett az Athletic Bilbao futballistája, húszszoros spanyol válogatott.
23. **Öt éve** Krumlovban meghalt **id. Vojtěch Vágai**, a Cseh Köztársaság első cigány születésű római katolikus papja.
24. **Öt éve** hunyt el **Baranyi Laura** szociális munkás, roma újságíró, filmes, a Roma Sajtóközpont, a RomNet, a SosiNet és a Rádió-C egykori munkatársa.

- ... **Hetvenöt éve** az 1931-től folyamatosan működő *Moszkvai Romen Cigány Színház* társulata először indult országos turnéra a Szovjetunióban. Szverdlovszkban, Ivanovban, Leningrádban léptek fel. A világháború alatt (1941 nyarától 1945 májusáig 60 különböző településen tartottak előadásokat, Szibériában és a Szovjet Távol-Keleten éppúgy, mint Közép-Ázsiában és a Kaukázusban.
1. **Tíz éve** hunyt el *Kompák György*, az Országos Cigány Önkormányzat (OCÖ) alelnöke, a Somogy Megyei Cigányszövetség elnöke.
4. **Tíz éve** a mutatták be a nagykanizsai Halis István Könyvtárban Jókai Mór Cigánybáró című regényének Kalányos Terézia fordította *beás nyelvű kiadását*.
10. **Száz éve** Veszprém vármegye közigazgatási bizottsága dr. Lányi Sándor királyi ügyész javaslatára elhatározta: fölrítatot küld a belügyminiszterhez, hogy a kóbor cigányokat a háború tartamára **koncentrációs táborokba** gyűjtsék.
10. **Ötven éve** született meg Salgótarjánban *Baranyi Laura* szociális munkás roma újságíró, filmes, a Roma Sajtóközpont és a Rádió-C egykori munkatársa.
10. **Öt éve** A budapesti Trafó - Kortárs Művészetek Házában bemutatták a *PanoDráma* Szórol szóra című dokumentumszínházi darabját, amely a túlélőkkel, családtagokkal, falubeliekkel készített interjúkon keresztül dolgozta fel a 2008-2009-es romagyilkosságokat.
19. **Huszonöt éve** Budapesten elhunyt *Csóka József* (Csunkó) cigányzenész, nagybőgős.
20. **Hetvenöt éve** született meg *Kóté László* hegedűművész, zenepedagógus, a Bartók Béla zeneművészeti Szakközépiskola és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tanára, a Tokiói Musashino Musicae Zeneművészeti Főiskola vendégprofesszora.
21. **RASSZIZMUS ELLENES VILÁGNAP, A FAJI MEGKÜLÖNBÖZTETÉS ELLENI KÜZDELEM VILÁGNAPJA** (1966-ban jelölte ki az ENSZ.)
21. **Tíz éve** Braziliában cigány vezetők részvételével nemzeti tanácskozást tartottak az Elnöki Hivatalban a cigányság helyzetéről, melynek egyik döntése alapján május 24-ét Nemzeti Cigány Napnak nyilvánították.
22. **Százötven éve** Liptószentmiklóson elhunyt *Pityó József*, a császári hadsereg vadászskürtöse, roma hegedűművész, liptószentmiklósi prímás, 1848/1849-es szabadságharcos.
23. **Hetvenöt éve** Budapesten megszületik *Verebes József* magyar labdarúgó, edző, mesteredző, a magyar labdarúgó-válogatott egykori szövetségi kapitánya.
27. **Tíz éve** Oroszországban meghalt *Nyikolaj Erdenko* hegedűművész, énekes, a moszkvai Romen Színház színművésze.

- ... **Huszonöt éve** jött létre Brnoban a csehországi, szlovákiai és morvaországi cigányok életének, szokásainak bemutatására és kutatására a *Cigány Kultúra Múzeuma*.
1. **Ötven éve** született meg a lengyelországi *Bogdan Trojanek* (más néven: *Biały Cygan*) roma énekes, gitáros és dalszerző, a Terne Roma együttes alapítója és vezetője.
6. **Hetvenöt éve** egy romániai cigány családban megszületett *Gheorghe Zamfir*, pánsípművész, akit „a pánsíp királyának” (Regele Naiului) is neveznek.
8. **A ROMA KULTÚRA VILÁGNAPJA - A ROMÁK VILÁGNAPJA**
Az 1971-ben, Londonban megrendezett első roma világkongresszus napja, melyet a résztvevők nemzetközi emléknappá avattak („A romák világnapja”). Később az esemény tiszteletére április 8-át az ENSZ „A roma kultúra világnapjává” nyilvánította.
10. **Hetvenöt éve** a Jugoszlávia szétverése után létrejött bábállam, a „független” Horvátország kikiáltásakor hatalomra került usztasa Ante Pavelić bejelentette, hogy az „idegen” lakosság, azaz a szerbek, cigányok és zsidók teljes megsemmisítését tűzte ki célul. Az első *fajvédelmi törvényeket* már az állam kikiáltásakor meghozták.
11. **A MAGYARORSZÁGI CIGÁNYSÁG ORSZÁGOS ÜNNEPE.**
Az Országos Cigány Önkormányzat második ciklusának közgyűlése határozta meg az 1995-ben e napon, Szolnokon megalakuló Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat megalakulás napjában. 2000-ben ünnepelték először.
13. **Ötven éve** született *Prónai Csaba* szociológus, cigánykutató.
16. **A HOLOKAUSZT ÁLDOZATAINAK MAGYARORSZÁGI EMLÉKNAPJA.**
1944-ben a Kárpátalján ezen a napon kezdődött el a magyar zsidóság gettókba kényszerítése későbbi deportálásuk céljából. Az Országgyűlés 2000. évi döntése szerint 2001-től tartják meg az emléknapot kötelezően a (közép)iskolákban.
16. **A ROMA SZÍNÉSZEK VILÁGNAPJA**
A II. Roma Világkongresszus (Genf, 1978) április 16-át, az anyai ágon cigány Charlie Chaplin születésnapját jelölte ki emléknappá.
16. **Tíz éve** Heidelbergben meghalt *Franz „Schnuckenack” Reinhardt*, németországi szinti cigány dzsessz-muzsikus, hegedűs, zeneszerző.
25. **Tíz éve** fogadta el az Európai Parlament Nőjogi és Esélyegyenlőségi Bizottsága jelentését a roma nők helyzetéről az Európai Unióban. (A dokumentum az Európai Parlament történetének első roma, nőjogi jelentése volt.)
26. **Hetvenöt éve** Rozsnyón meghalt *Bari Ernő* cigányprímás.
26. **Öt éve** a pápai tanács menekültekkel és vándor életmódot folytatókkal foglalkozó elnöke, *Antonio Veglio* érsek, egy Róma melletti apátság szomszédságában megnyitotta a „Nomád népek: egy világ, amit meg kell nyitnunk – A Porrajmostól az integrációig” címmel rendezett kiállítást.
30. **Hetvenöt éve** Az *Újvidéket* visszafoglaló magyar katonai parancsnokság rendelete alapján azoknak az 1918. október 31-e után betelepült cigányoknak és leszármazottjaiknak (is) – értéktárgyaikat és pénzüket javát hátrahagyva – éjfélig el kellett hagyniuk az ország területét. Az ellenszegülőket karhatalommal távolították el és meg is büntették.

2. **Öt éve** Az országgyűlés módosította a **Büntető Törvénykönyvet**: 3 évig terjedő szabadságvesztéssel tette büntethetővé azt, aki olyan kihívóan közösséggelens magatartást tanúsít, amely riadalmat kelthet valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz tartozó közösség tagjaiban. Aki pedig olyan, a közbiztonság, a közrend fenntartására irányuló tevékenységet szervez, amelyre jogszabály nem jogosítja fel, vagy a közbiztonság, a közrend fenntartásának látszatát keltő tevékenységet szervez, 2 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
4. **Öt éve** megalakult az **első cigány lovagrend**, a Boldog Ceferinóról elnevezett.
5. **Tíz éve** kezdte meg működését az **Országos Roma Könyvtár, Levél- és Dokumentumtár**.
5. **Öt éve** készült el a magyar filmtörténet **cigány filmográfiája** – jelentették be a 42. Magyar Filmszemlén. (Az adatbázis készítője: *Kalla Éva* volt.)
7. **Ötven éve** született **Rigó József** költő.
10. **Huszonöt éve** sugározták először a Magyar Televízió Pécsi Körzeti Stúdiójában készülő, kéthetente jelentkező **„Bagem sama - Ashun kate - Figyelj rám!”** című cigány magazinműsort. (Ez volt az első roma tematikájú tévémagazin a magyar televíziózás történetében.)
11. **Ötven éve** született **ifj. Déki Lakatos Sándor** primás.
15. **A MÁRIAGYÜDI CIGÁNY BÚCSÚ**
17. **Száz éve** Belügyminisztériumi rendeletet adtak ki (15.000/1916. BM), mely szerint a **kóborló cigányok** attól kezdődően nem hagyhatják el települési helyeiket, vagyontárgyaikkal, keresményeikkel nem rendelkezhetnek, azokat mások kezelik számukra. Minden 12 éven felüli cigány számára „cigányigazolványt” kell kiállítani. Elrendelik „a kellő gondozás alatt nem álló” 7 éven aluli kóbor cigány gyermekek állami gyermekmenhelyen történő elhelyezését, s bevezetik a kóbor cigányok szigorúbb büntetethetőségét is.
19. **Öt éve** Brüsszelben az EU Foglalkoztatási, Szociálpolitikai, Egészségügyi és Fogyasztóvédelmi Tanácsa elfogadta a **Roma Keretstratégiát**.
20. **Száz éve** Oroszországban megszületik **Belas Visnyevszkij** cigány gitáros, táncos, színész, zenekarvezető.
20. **Öt éve** Újabb szlovákiai város, az észak-szlovákiai Ruttka (Vrútky) döntött úgy, hogy **fallal választja el a helyi romatelepet** és a szomszédos házakat.
22. **Hetvenöt éve** született **Berki László**, Liszt Ferenc-díjas primás, az Állami Népi Együttes egykori vezető primása.
23. **Száz éve** Honvédelmi miniszteri rendeletet bocsátottak ki a **cigányok lovainak** haladéktalan elvételéről. Egy későbbi, még ez évi rendelettel az elkobzást a szamarakra, és öszvérekre is kiterjesztették.
24. **Ötven éve** Marseille-ben megszületett **Éric Cantona** francia labdarúgó, majd filmszínész.
27. **Száz éve** Honvédelmi miniszteri rendeletet bocsátottak ki, arra kötelezve a törvényhatóságokat, hogy a 18-51 éves korú kóbor cigányokat állítsák **katonai szemlebizottság** a világháború hadi érdekeire tekintettel.
27. **Öt éve** a Magyarországi Református Egyház zsinatának budapesti ülésén elfogadták a debreceni Váli István Református Cigány Szakkollégium alapító okiratát.
29. **Huszonöt éve** Az EU Európai Bizottságának szociális ügyekért felelős Főbizottsága meghallgatást rendezett az EU-ban élő cigányok és utazók helyzetéről. Felvetődött, hogy szükség lenne egy legitim európai roma szervezetre, amelyet az egész itt élő cigányság képviselőjére feljogosítanának.
30. **Huszonöt éve** halt meg Oroszországban **Valentín Baglajenko**, a nomád szervitka cigány családban született népszerű szovjet énekes, cigány dalok és románcok előadója.
31. **Huszonöt éve** a Magyar Televízió megkezdte a budapesti stúdióban szerkesztett, kéthetente jelentkező cigány magazin-műsora, a **Romale Shavele** sugárzását.

- ... **Hetvenöt éve** a keleti frontvonal mögött az ún. „Einsatzgruppe”-k, valamint a Wehrmacht és a rendőrség egységei megkezdtek a szintik és romák szisztematikus, **tömeges kivégzését**.
- ... **Öt éve** Pécssett elhunyt **Dörömböző Géza** cigányprímás.
5. **Száz éve** Magyarországon elkezdődött az **országos cigányrazzia** és a kóborló cigányok ideiglenes kényszerlakhelyre internálása.
8. **Öt éve** elhunyt **id. Farkas Béla** cigányprímás, kecskeméti részönkormányzati képviselő, a „Kecskemét Közművelődéséért Díj” kitüntetettje.
9. **Tíz éve** Frankfurt am Mainban meghal **Drafi Deutscher** (Drafi Franz Richard Deutscher) német énekes, hagyományos cigány (roma és szinti) muzsikák zeneszerzője.
10. **Öt éve** avatták fel a Paksi Cigány Kisebbségi Önkormányzat **közösségi házát**.
11. **Öt éve** pünkösd szombatján a Vatikánban európai cigánypasztorációs találkozót tartottak a kontinens 20 országából érkezett különböző cigány népcsoportok képviselőivel, akiket XVI. Benedek pápa is fogadott.
14. **Ötven éve** Nagy-Britanniában elfogadták azokat a rendeleteket, amelyek elsőként koordinálták a kormányzat és a helyi önkormányzatok között Angliában és Walesben a **vándorcigányok táborhelyeinek** biztosítását.
19. **Hetvenöt éve** Karcsán megszületett **Kovács Aladár** cigány mesemondó.
20. **Százhuszonöt éve** Párizsban meghalt **Mihail Kogălniceanu** román történész, író, újságíró, moldovai politikus (miniszterelnök, külügyminiszter), a magánszemélyek tulajdonát képező cigányok rabszolgaságát a Moldovai Fejedelemségben megszüntető törvénytervezet készítője.
21. **Öt éve** Győrött elhunyt **Pádár László** roma jogvédő, Győr város önkormányzata és cigány kisebbségi önkormányzata képviselője.
25. **Százhuszonöt éve** halt meg Farkas József („**Kóka Jóska**”) gyulai cigányprímás.
27. **Öt éve** elhunyt a dicsőszentmártoni születésű **Márián Rózsika**, a szőkefalvi Mária-jelenések látnokaként elhíresült szőkefalvi (erdélyi) vak cigány asszony.
28. **Száz éve** A sorozatos túlkapasok és az ellenállás miatt értelmező-kiegészítő rendelettel erősítette meg a belügyminiszter korábbi, 1916. május 17-i rendeletét a kóbor cigányok hét éven aluli gyermekeinek állami gyermekmenhelyekbe való elhelyezéséről. A jogszöveg hangsúlyozta: csak olyanokat kell menhelyre utalni, akik a kóbor cigányok viszonyai közt is elhagytaknak tekinthetők, s akiknek e nélkül veszedelemben forogna az életük.

1. **Hetvenöt éve** Pavlovcében megszületett **Rudolf Dzurko** szlovákiai, majd csehországi roma festő.
2. **Hetvenöt éve** Eitner Ákos országgyűlési képviselő az ún. harmadik zsidótörvény képviselőházi vitája során tett felszólalásában a cigányság magyarsággal való keveredésének megakadályozását, illetve „beteg egyedeik” szaporodását meggátlandó, a **romák kasztrálását** is megengedhetőnek ítélte.
3. **Százötven éve** József főherceg ezredével **Kovács Gábor** őrmester, helyettes ezredkormányzó, később kaposvári, majd nagykanizsai cigányprímás is részt vett a porosz-osztrák háború legnagyobb ütközetében, a szerencsétlen kimenetelű königgrätzi csatában.
7. **Ötven éve** született meg Komlón, egy beás cigány családban **Füzesi József** festőművész.
10. **Száz éve** a végrehajtási problémák miatt újabb kiegészítést (101.052/1916. BM sz.) adtak ki a május 17-én kibocsátott belügyminiszteri rendelethez. Ebben felhívták a figyelmet, hogy a májusi szabályozás nem vonatkozik a már letelepült cigányokra, őket e címen zaklatni tilos. (Alaptalan zaklatásuk tehette szükségessé a nyomatékos figyelmeztetés szétküldését.)
10. **Hetvenöt éve** Kozma Miklós, Kárpátalja kormányzói biztosa Bárdossy miniszterelnökhöz írt tájékoztató levelében így fogalmazott: „A jövő héten a nem magyar állampolgár, idemenekült galiciánereket, az exponált ukrán agitátorokat s a cigányokat át fogom tenni a határon. A részleteket Barthával, Szombathelyivel és a debreceni hadtestparancsnokkal megbeszéltem.”
18. **Hetvenöt éve** Orsós Ferenc magyar patológus professzor, az Országos Orvosi Kamara elnöke, felsőházi képviselő, az országgyűlés felsőházi ülésén kezdeményezi a **magyar-cigány vérkeveredés** (házasságkötés, nemi kapcsolat) törvényi tilalmát, „mivel német kutatók bizonyították, hogy a keverékek közül kerülnek ki a legsúlyosabb bűnözők.”
26. **Száz éve** Budapesten meghalt **Pintér Pál** cimbalmos.
27. **Huszonöt éve** Budapesten **Cigány Szolidaritási Napot** tartottak az Almássy téri szabadidő központban.

2. A CIGÁNY HOLOKAUSZT EMLÉKNAPJA.

1944. augusztus 2-áról 3-ára virradóan több mint háromezer romát gyilkoltak meg Auschwitzban. A Cigány Világszövetség 1972-es párizsi kongresszusának határozata alapján vált emléknappá.

3. Ötven éve hunyt el **Ponczok Sándor** 1956-os roma felkelő, alkalmi munkás. (1957-ben 15 évre ítélték, de 1963-ban szabadult.)

3. Huszonöt éve avatták fe Nagykanizsán a Vár úti Ifjúsági parkban álló **cigány holokauszt emlékművet**, Csávás Csaba fafaragó alkotását.

4. Tíz éve Dunaszerdahelyen szlovák miniszterelnöki részvétellel felavatták a **roma holokauszt áldozatainak** emlékművét (az első ilyen szlovákiai emlékművet).

9. BOLDOG CEFERINO EMLÉKNAPJA

Ceferino Gimenez Malla (El Pelé) II. János Pál pápa 1997-ben boldoggá avatott egykori spanyolországi vándorcigány lókereskedőnek a katolikus egyház által meghatározott emléknapja.

9. Öt éve a budapesti Jézus Szíve-templom a Sant'Egidio közösség által szervezett **ökumenikus imádságon** a cigány holokauszt és a magyarországi romagyilkosságok áldozataira emlékeztek.

11. Hetvenöt éve Pankasz község képviselőtestülete határozatot hozott egy új, cigány tanulók számára felállítandó **külön iskola** létrehozásáról.

18. Huszonöt éve Nyírbátorban elhunyt **Mocsár Gyula** cimbalmos, hegedű- és festőművész.

19. Huszonöt éve A magyarországi látogatáson tartózkodó **II. János Pál pápa** Szombathelyen pontifikált misét. Szentbeszédében külön szólt a jelenlévő cigányokhoz, s szorgalmazta a magyar cigányság problémáinak „méltányos megoldását”, felhívta a cigányokat, hogy legyenek „a társadalom felelősségtudó, hű tagjai, az emberi lény valamennyi jogával és méltóságával”.

22. Ötven éve Ausztriában elhunyt **Tendl Vilmos** cigányprímás

27-28. Hetvenöt éve Kamenyec-Podolszkij-ban a korábban a magyar polgári és katonai hatóságok segítségével Körösmezőre deportált és kitoloncolt mintegy 20 ezer zsidót és romát a német SS-alakulatok tömegesen kivégezték.

29. Öt éve Szlovákiában a romák lakta településeken megkezdődött a helységnévtáblák cigány nyelvű kifüggesztése. Munkacsoportot hoztak létre a roma elnevezések felkutatására.

- ... **Hetvenöt éve** a Népegészségügy című folyóiratban a karcagi dr. Mészáros Elek *kollektív munkatáborokat* sürget a cigányok számára, mivel „nemzetvédelmi értékük jóformán semmi”.
- ... **Huszonöt éve** a Nemzetközi Romani Szövetség kezdeményezésére, a Róma melletti Ostiában megtartott konferencián létrejött a *Nemzetközi Roma Szövetség Európai Bizottsága* (Europaqo Komite e Romane Uniaqoro), melynek megalakításban 15 európai ország képviseltette magát.
- ... **Huszonöt éve** rendezték meg először az azóta is minden évben megtartott „Cigány Kulturális Napok Pécs” eseménysorozatot.
1. **Hetvenöt éve** Alsószentmártonban a frissen felavatott *cigány iskola* egy tantermében Révész Erzsébet bajai tanítónő vezetésével – az osztályba beírt több mint 50 (6-12 éves korú) gyerekkel megkezdődött az oktatás.
1. **Huszonöt éve** a kezdődő 1991/1992-es tanévben, az országban elsőként, a budapesti (ferencvárosi) Mester utcai József Attila Általános Iskolában választható idegen nyelvként bevezetik a *cigány nyelvet* és megkezdik az oktatását is.
4. **Ötven éve** Franciaországban, egy hagyományos szintű cigányzenész családban megszületett *Biréli Lagrène* francia gitárvirtuóz, zeneszerző, dzsessz-muzsikus.
5. **Ötven éve** a jugoszláviai Titográsban megszületett *Dejan Savićević*, cigány származású montenegrói labdarúgó,
17. **Tíz éve** *Oláh Kálmán* Washingtonban elnyerte a legrangosabb amerikai dzsessz-zeneszerzőverseny, a Thelonius Monk Jazz Composer's Competition fődíját.
18. **MÁRIAPÓCSI CIGÁNY BÚCSÚ**
A katolikus cigány közösségek hagyományos zárándoklata, a Szent Kereszt felmagasztalásának búcsúja.
19. **Öt éve** elhunyt *Johnny Răducanu* (eredeti nevén Răducanu Crețu), a román dzsesszélet egyik legnagyobb alakja: zongorista, nagybőgős, zeneszerző, zenekarvezető.
23. **Tíz éve** hunyt el *Pege Aladár* Kossuth- és Liszt-díjas dzsesszmuzsikus, nagybőgős, zeneszerző.
24. **Huszonöt éve** Kazahsztánban egy orosz cigány családban megszületett *Rada Matvienko* táncdal- és salsaeénekes, televíziós személyiség
26. **Huszonöt éve** II. János Pál pápa vatikáni magánkihallgatáson fogadott egy cigány zárándokcsoportot, s azt mondta nekik: „Ti drágák vagytok a pápa szívének, éppúgy mint a többi kisebbség is, akik oly sokat szenvedtek a második világháború idején, és nehéz életkörülményeitek között is igyekeztek hűségesek maradni identitástokhoz, életviteletekhez, régi kulturális hagyományaitokhoz.”
27. **Százhuszonöt éve** a 70 éves Erdélyi Náci (id. Erdélyi Ignác) primás elhatalmasodó betegsége miatt öngyilkosságot követett el szegedi otthonában: főbe lőtte magát.
28. **Hetvenöt éve** a Szovjetunió nyugati részét megszállt német katonai egységek ukrainai cigányok százait mészárolták le.

- ... **Hetvenöt éve** a keleti (szovjet) front középső szakaszán egy, az Einsatzgruppe C-hez tartozó őrző 32 fős cigánykaravánt tartóztatott fel az úton. A szekerek átkutatása közben állítólag német katonai felszerelést találtak, és mivel az illetők nem rendelkeztek személyi okmányokkal, kivégezték őket.
1. **Huszonöt éve** Kántorjánosiban felszentelték a görög katolikus *cigány templomot*.
 2. **Tíz éve** Háromszéken meghalt **Nagy Olga** erdélyi magyar író, néprajztudós, cigánykutató és cigány népmese gyűjtő.
 15. **Tíz éve** Olaszliszkán keresztülhaladva **Szögi Lajos** tiszavasvári tanár autójával elsodort egy cigány kislányt, akinek roma rokonai és ismerősei brutálisan agyonverték.
 18. **Öt éve** Békés városában megnyílt az ország első *roma vendéglője*.
 23. **Huszonöt éve** Perpignanban elhunyt, **André Barthelemy** francia katolikus pap, „a cigányság apostola”, a C.C.I.T. (Comité Catholique International pour les Tsiganes) alapítója.
 27. **Huszonöt éve** Ungváron – alapító tagjai közt a helyi Roma Cigányszövetséggel – megalakult a Kárpátaljai Nemzetiségek Demokratikus Ligája
 28. **Ötven éve** Kaiserslauternben egy szinti családban megszületett **Romeo Franz** német hegedű- és zongoraművész, „cigány-dzsessz” muzsikus.

- ... **Tíz éve** kezdte meg működését a Váci Egyházmegye Cigánypasztorációs Központja, a *Ceferino Ház*.
1. **Hetvenöt éve** helyezte Dudás Miklós püspök Hodászra *Sója Miklós* görög katolikus parókust, aki 40 évig teljesített szolgálatot a településen, kiemelkedő cigánypasztorációs munkát végezve, mindvégig különös gondot fordítva cigány híveire.
 3. **A MAGYARORSZÁGI ROMAGYILKOSSÁGOK EMLÉKNAPJA.**
A Miskolci Cigány Kisebbségi Önkormányzat közgyűlése 2010. november 3-án foglalta határozatba, hogy ezt a napot, a roma gyilkosságsorozat kezdőnapját, emléknappá nyilvánítja. 2009-ben ezen napon történt a kislétai gyilkos támadás.
 4. **Tíz éve** Svédországban elhunyt *Rogelio Durán* (művészneven: Rogelio Dabargos és Rogeliode Badajoz) spanyol-cigány származású spanyol flamenco-énekes.
 5. **Hetvenöt éve** a németek által megszállt Lengyelországban – Łódzban – kialakítják és „működtetni” kezdik a Cigánygettót. E napon került a gettóba első „szállítmány” roma és szinti (kb. 1200 fő).
 9. **A CIGÁNYTÁNC ÜNNEPNAPJA MAGYARORSZÁGON.**
Az Országos Cigány Önkormányzat közgyűlése 2003-ban határozott úgy, hogy azontúl Balogh Béla születésnapját a cigánytánc ünnepnapjaként tartják számon.
 14. **Százhuszonöt éve** a budapesti Népszínház *Dankó Pista* zenéjével mutatta be Abonyi Lajos „A siroki románcz” című népszínművet.
 16. **A TOLERANCIA VILÁGNAPJA.**
Az UNESCO kezdeményezésére 1996-tól tartják meg világszerte.
 21. **Száz éve** elhunyt Ferenc József császár és király. A halálakor elrendelt *országos gyász* miatt 10 napig az ország valamennyi cigány zenésze kereset nélkül maradt. Több városi képviselő testület ezért – kérésükre – kárpótlást ítélt meg a településükön működő zenekaroknak.
 22. **Hetvenöt éve** született meg *ifj. Lakatos Vince* előadóművész, zenekarvezető születésnapja.
 24. **Tíz éve** magyar roma és nem roma rendvédelmi szakemberek kezdeményezésre, a Nyílt Társadalmi Intézet, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, valamint a brit és amerikai Fekete Rendőrök Egyesülete (National Black Police Association) támogatásával Budapesten hat európai ország részvételével megalakult az *Európai Roma Rendvédelmi Bajtársi Közhasznú Egyesület*.
 25. **Hetvenöt éve** mutatták be Deésy Alfréd, Szigligeti Ede népszínművéből rendezett „*A cigány*” című magyar filmjét.
 29. **Huszonöt éve** hunyt el *Mihálka György* erdélyi magyar műfordító, aki cigány nyelvből, a Ploiești környékén élő romák folklórából is ültetett át magyarra, fontos, irodalmi értékű anyagokat.

2. **Huszonöt éve** Hágában elhunyt **Mariska Veres** (Veres Lajos cigányprímás és egy német anya gyermeke), rock-énekesnő, a holland Shocking Blue-zenekar vezetője.
9. **Hetvenöt éve** a Krím-félszigeten a német Einsatzgruppe „D” fegyveresei körülvették Ciganszkaja Szlobodkát, s elkezdtek teherautókra rakni és kivégzésre szállítani az ott élőket. A tatár önkormányzat tiltakozására azonban – akik tatároknak jelentették ki az ottani romákat – le kellett állítaniuk az akciót.
12. **Ötven éve** Budapesten egy zenész cigány dinasztia tagjaként megszületik **Halper László** gitáros, zenész dinasztia tagja, a Band of Gypsies Reincarnation együttes alapítója.
14. **Ötven éve** Bangó Margit lányaként megszületett Bangó Mária (**Bangó Marika**) előadóművész, énekes, zene- és szövegíró.
14. **Öt éve** A Petőfi Irodalmi Múzeumban bemutatták Rona Jutka, Hollandiában élő fotóművész „Magyar cigányok – A túlélők vallanak” című **roma holokauszt-könyvét**.
16. **Hetvenöt éve** adta ki Himmler a parancsot, hogy a romákat egész Nyugat-Európából deportálják Auschwitz-Birkenába.
16. **Hetvenöt éve** született **Julius Táncoš** szlovák egyetemi tanár, professzor, a szlovákiai nyitrai Konstantin Egyetem Roma Kultúrák Tanszékvezetője
18. **A NEMZETISÉGEK NAPJA MAGYARORSZÁGON.**
1995-ben a magyar kormány az ENSZ Nemzeti vagy Etnikai, Vallási és Nyelvi Kisebbséghez tartozó Személyek Jogairól szóló Nyilatkozata elfogadásának évfordulóit A kisebbségek napjává nyilvánította, amit újabban a Nemzetiségek Napjaként rendeznek meg.
24. **Hetvenöt éve** egyetlen éjszaka leforgása alatt közel **800 romát gyilkoltak le** német katonák a Krím-félszigeten.
27. **Tíz éve** kapott gól nélkül nyerte meg a **magyarországi cigány válogatott** a brazil Ubatubában rendezett labdarúgó tornát, amelyben a brazil tartományok válogatottjai mérkőztek meg egymással. (A cigány válogatott addigi 91 nemzetközi mérkőzéséből 89-et megnyert; csupán egyszer kapott ki, és döntetlent is csak egy alkalommal játszott.)
31. **Huszonöt éve**, az év utolsó napján, Magyarországon már 96 **cigány szervezet** volt hivatalosan bejegyezve, melyek közül 87 részesült működési költségvetési támogatásban.